

MAREŠ, J.:

Styly učení žáků a studentů.

Praha, Portál 1998. 240 s.

Doc. PhDr. Jiří Mareš, CSc., pedagogický psychológ na Lekárskej fakulte UK v Hradci Králové, je aj na Slovensku známy z vyhľadávaných publikácií (Komunikace ve škole, spoluautor *Křivohlavý* alebo Pedagogický slovník s *Průchom* a *Walterovou*) ako produktívny autor i lektor na učiteľských konferenciách a seminároch. Novším autorovým počínom je recenzované dielo.

Vo vecne ladenom predhovore konštatuje, že vo svetovej vedeckej literatúre vyšlo mnoho monografií i časopiseckých statí o učení, predovšetkým z oblasti psychológie. Avšak ako sa jednotliví žiaci učia vzhľadom na ich úzasnú osobnostnú rozmanitosť a navyše, či a ako sa dá riadiť ich učenie, to sú otázky, na ktoré odborníci stále hľadajú odpovede. Považujem za sympatické, že ako žiak prof. V. Kuliča nadväzuje na jeho významný prínos v teórii riadenia učenia a usiluje sa dopracovať k ďalším poznatkom a odporúčaniam použiteľným v školskej praxi.

Prvú kapitolu – *Chápanie štýlov učenia* – otvára myšlienkami o tom, ako sa učiť čo najlepšie. Konštatuje, že dieťa, žiak sa obvykle stretáva s rôznymi reakciami dospelých, keď sa chce dozvedieť odpoveď. Je ňou napríklad príkaz učiteľa – na budúcu hodinu sa naučte od ... do... Postup učenia je ponechaný na žiaka. Ten väčšinou pracuje metódou pokusu a omylu. Druhá reakcia je odbornejšia. Učiteľ žiakom naznačí, ako sa uložená úloha rieši. Žiak pracuje podľa inštrukcie, vzorového príkladu. Iná reakcia: rodičia, prípadne učiteľia poradia – obstaraj si nejakú príručku alebo sa prihlás do kurzu pre samoukov. Optimálnym riešením by asi bolo, keby učiteľia poskytovali žiakom jasné metodické usmernenie, ako zadanú úlohu zvládnuť. Takáto prax je žiaľ, zriedkavá, autor konštatuje: „Náš školský systém ako celok vo väčšine prípadov ignoruje individuálne štýly učenia“.

V nadväznosti na sformulované problémy Mareš výstižne píše o hľadaní teoretických základov učenia. Charakterizuje jednotlivé vedecké školy z oblasti psychológie učenia a pedagogickej psychológie, pričom prináša nové poznatky švédskych, austrálskych, anglických, amerických, ruských a iných autorov.

Základné pojmy: učenie, štýl, kognitívny štýl, štýly učenia podrobne analyzuje v 2. kapitole. Vymedzuje pojem učenia podľa Kuliča (1992) nasledovne: Učenie je proces, v priebehu a dôsledku ktorého mení človek svoj súbor poznatkov o prostredí prírodnom a ľudskom, mení svoje formy správania a spôsoby činnosti, vlastnosti svojej osobnosti a obraz seba samého. Mení svoje vzťahy k ľuďom okolo seba a k spoločnosti, v ktorej žije – a to všetko smerom k rozvoju a vyššej

účinnosti. Mareš sa v celom texte sústreďuje na učenie žiakov od 9 rokov. Pojem štýl chápe ako individuálne odlišný a vnútorný jednotný spôsob výberu a kombinovania čiastkových prvkov a postupov učebných obsahov. Podľa Messicka (1994) uvádza päť druhov štýlov – expresívny, responzívny, kognitívny, učebný a defenzívny. Dominantnú pozornosť venuje štýlom učenia, ktorých zložkou sú kognitívne štýly. Zaoberá sa aj novo zavádzanými pojmami – taktiky a stratégie učenia. Pozitívne vyznievajú informácie o prístupoch žiakov k učniu, ich učebnej orientácii a vývine štýlov učenia.

V rámci diagnostiky štýlov učenia (3. kapitola) autor na súčasnej úrovni poznania popisuje diagnostické metódy psychologické povahy, ktoré roztriedil na priame a nepriame. Dodáva, že vo vyspelých krajinách sa vytvárajú jednoduchšie diagnostické nástroje pre učiteľov v praxi. Pomocou nich títo získavajú hlbšie vedomosti o žiackych štýloch učenia, o individuálnych rozdieloch medzi žiakmi a na základe nich môžu sami orientačne posudzovať štýly učenia svojich žiakov, prispôbovať aplikované metódy vyučovania a skúšania a zisťovať, ako ďaleko už ich žiaci došli na ceste k auto-regulácii učenia (s. 107). Pozoruhodne sú spracované aj faktory ovplyvňujúce diagnostické údaje.

V záverečnej štvrtej a najrozsiahlejšej kapitole (69 strán), k ovplyvňovaniu štýlov učenia Mareš poznamenáva, že by malo ísť o rozumné a citlivé usmernenie štýlov učenia žiakov, študentov i dospelých. Štýl učenia je ovplyvniteľný na rozdiel od kognitívneho štýlu, ktorý je vrodený. Škola musí svojou koncepciou umožniť žiakom, aby sa naučili ako sa učiť. Z výsledkov prác zahraničných autorov vyplýva, že učiteľia majú podporovať osobnostný rozvoj každého žiaka, predkladať úlohy, ktoré majú blízko k reálnym životným situáciám, umožniť partnerské učenie v dvojiciach a skupinách, nevyhýbať sa ani riešeniu projektov. Povzbudivá je skutočnosť, že zlepšenie postupov pri učení je najvýraznejšie na 1. stupni ZŠ. K neľahkým problémom patrí najmä zladenie štýlov učiteľa a žiaka (učenie učiteľa je taktiež svojbytné a to preferentne uplatňuje) a súlad vonkajšieho riadenia a auto-regulácie. Tieto aktuálne problémy sa stávajú nástojčivými vo vyšších vývinových štádiách učiacich sa subjektov. V blízkej budúcnosti by mali byť načrtnuté diskrepancie, riešené výučbou prostredníctvom počítačov, elektronických učebníc a používaním hypertextu.

V prílohe autor uvádza prehľad 18 dotazníkových metód, zisťujúcich štýly učenia. V zozname literatúry sa nachádza 308 prameňov, vyše 80% zahraničných. Nechýba ani menný register a dôkladne spracovaný vecný register. Kniha je určená učiteľom všetkých stupňov škôl, vysokoškolským študentom, školským psychológom, pracovníkom poradní a vedeckým pracovníkom.

Hodnota Marešovej knihy spočíva v tom, že na základe sprístupnenia veľkého množstva poznatkov posúva poznanie v danej tematickej oblasti značne dopredu a súčasne je aj výzvou pre učiteľov, ako zdokonaľovať výučbovo-učebný proces. A to aj pre učiteľov 1. stupňa ZŠ, lebo práve „tam sa všetko začína“.